

Asia: VN/1195/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot

Ylemmät Toimihenkilöt YTN ry (jäljempänä YTN) ei hyväksy työrauhalainsäädäntöön esitettyjä työtaisteluoikeuden rajoituksia.

Luonnos on tulkinnanvarainen ja epätarkka ja siinä on ristiriitaisuuksia voimassa olevan lainsäädännön ja oikeuskäytännön kannalta.

Suojelutyöllä tarkoitetaan perinteisesti sellaista työtä, joka on välttämätöntä suorittaa työtaistelun aikana kansalaisten hengen tai terveyden suojelemiseksi tai omaisuuden turvaamiseksi, joka on erityisen vaarassa työtaistelun vuoksi. Työntekijöiden yhdistykset päättävät työtaistelun kohdistumisesta ja rajaamisesta sisältäen myös suojelutyön osuuden. Työmarkkinakäytännöt ovat tältä osin vakiintuneet ja toimivat, mikä on mainittu myös esityksessä. YTN ei pidä uutta sääntelyä tarpeellisena.

Yksityisellä sektorilla ei ole tällä hetkellä suojelutyötä koskevaa lainsäädäntöä, mutta työtaisteluoikeuden rajoja koskevaa oikeuskäytäntöä on runsaasti, erityisesti turvaamistoimien kannalta (KKO 2000:94, KKO 2018:61, KKO 2020:50). Julkisella sektorilla on jo nyt voimassa olevaa virkamiehiä ja viranhaltijoita koskevaa lainsäädäntöä, joka rajoittaa heidän työtaisteluoikeuttaan. Esitys johtaa epäselvyyksiin ja päällekkäiseen sääntelyyn julkisella sektorilla.

Luonnosesityksessä ehdotetaan, että uusi sääntely koskee sekä yksityistä että julkista sektoria ja sekä sopimuksettomana aikana että sopimusten voimassa ollessa toteutettuja työtaisteluita. Tällä hetkellä työtuomioistuin voi tuomita työrauhavelvoitteen rikkomisesta hyvityssakkoa, mutta se ei voi kieltää lain vastaista työtaistelua.

Luonnoksessa esitetään, että kärjäoikeus voisi työnantajan hakemuksesta lykätä työtaistelua välittömästi tai kieltää sen väliaikaisesti tai kokonaan. Kärjäoikeuden olisi mahdollisuuksien mukaan rajattava kielto siten, että se koskee laissa tarkoitettuja turvattavia oikeushyviä. Ehdotettu sanamuoto mahdollistaa laajemmat kiellot, kuin olisi välttämätöntä eikä tällainen sääntelytapa vastaa perusoikeuksien rajoittamiselta edellytettyä välttämättömyys- ja täsmällisyysvaatimuksia.

Keskeinen esityksen ongelma on, että oikeushyvistä on säädetty liian yleisluontoisesti. Esitetyn säännöksen soveltamisala on liian yleinen ja se koskisi laajasti myös sellaisia toimialoja, joilla ei ole ollut työnseisauksen rajaamiseen tai suojelutyöhön liittyviä ongelmia. Tarkoituksena näyttääkin olevan antaa mahdollisuus rajata työtaisteluoikeutta nykyiseen tilaan verrattuna suojelutyökäsitteen nojalla.

Työtaisteluoikeuden perustuslainsuojasta johtuu, että turvaamistoimen käyttömahdollisuutta on rajattu. Työtaistelutoimenpiteisiin liittyvä turvaamistoimenpiteiden käyttö on kuitenkin työtaisteluoikeuden toteutumisen näkökulmasta ongelmallinen, koska pääasiariitaa ei pääsääntöisesti koskaan tule vireille sen jälkeen, kun lakko saadaan estettyä (ennakkonautinta). Lopulliset ratkaisut turvaamistoimien lainmukaisuudesta saadaan pitkäkestoisten oikeusprosessien jälkeen, jolloin työriita on jo aikapäiviä sitten ratkennut. Perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta tilanne on ongelmallinen ja herättää kysymyksen tuomioistuineläytöksen ongelmista ja valtion viimekätisestä vastuusta.

Luonnosesityksen mukaan työ- ja virkaehtosopimuslakien rikkomista koskeva asia käsiteltäisiin nykyiseen tapaan työtuomioistuimessa, mutta saman työtaistelun tai uhan rajauksia koskevat suojelutyökysymykset käräjäoikeuksissa. Samaan aikaan voisi olla käräjäoikeudessa ja työtuomioistuimessa käsittelyssä erilliset prosessit, jotka molemmat koskevat samaa asiaa. Luonnosesityksessä ei ole lainkaan arvioitu päällekkäisten prosessien vaikutusta asianosaisten, viranomaisten resurssien tai oikeudenkäyntikulujen kannalta.

Suomessa perustuslain 13. pykälä takaa järjestäytymisvapauden, joka kattaa ammatillisen yhdistymisvapauden ja oikeuden järjestäytyä muiden etujen puolustamiseksi. Tämä pykälä sisältää myös työtaisteluoikeuden, joka on perusoikeus. Lisäksi ammatillinen järjestäytymisvapaus ja työtaisteluoikeus on turvattu useissa Suomea velvoittavissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa.

Perusoikeuksien rajoituksista on säädettävä lailla ja lisäksi rajoitusperusteiden tulee olla tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. Lakiehdotuksessa ei luetella tehtäviä tai toimintoja, joista olisi välttämätöntä huolehtia työtaistelun aikana. Suojelutyön tarvetta arvioitaisiin esityksen mukaan tiettyjen oikeushyvien vaarantumisen kautta. Oikeushyvä on abstrakti käsite. Se viittaa oikeusjärjestyksen suojelemiin arvoihin ja etuihin, jotka eivät ole konkreettisia esineitä tai asioita, vaan pikemminkin periaatteita ja intressejä, kuten henki, terveys, omaisuus. Ehdotetut säännökset eivät ole perusoikeusrajoitusten näkökulmasta riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia, vaan saavat keskeisen sisältönsä hallituksen esityksen perusteluteksteistä.

Ammattiliiton hyvitysvastuun säätämiseksi suojelutyövelvoitteen laiminlyönnistä ei ole perusteita. Työnantajalla on oikeus hakea väliaikaista kieltoa ja kielto sisältää uhkasakon, joka on riittävä uhka varmistukseen kiellon noudattamisen. Hyvityksen 150 000 euron enimmäismäärä on ylimitoitettu.

Lopuksi

Esityksessä laiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetuin lain muuttamisesta on kysymys jälleen työtaisteluoikeuden rajoittamisesta. Esityksessä pyritään laajentamaan suojelutyön käyttöalaa ja siten rajaamaan työtaisteluoikeutta entisestään aikaisempien lainsäädäntöhankkeiden lisäksi.

Hallitusohjelman kokonaisvaikutuksia työmarkkinoiden sopimusjärjestelmän toimivuuteen ja työtaisteluoikeuteen ei ole arvioitu koko hallituskauden aikana. Lainsäädäntöhankkeiden pilkkominen on johtanut heikosti valmisteltuun ja pistemäiseen sääntelyyn. Tämä näkyy erityisen

hyvin työtaisteluoikeuden rajoittamista koskevassa sääntelyssä. Esitettyyn sääntelyyn liittyvät hallinnolliset velvoitteet, sanktiomekanismit ja oikeudenkäyntikuluriskit voivat muodostaa käytännössä jo tosiasiallisia esteitä työtaisteluoikeuden käyttämiselle.

1 §

-

3 §

-

8 c §

-

8 d §

-

8 e §

-

8 f §

-

8 g §

-

18 a §

-

18 b §

-

18 c §

-

18 d §

-

Lausunnonantajia pyydetään lausumaan siitä, onko työmarkkinoilla kohdattu ongelmia suojelutyöhön liittyen.

YTN toteaa, ettei suojelutyöhön liittyen ole kohdattu sellaisia ongelmia, jotka edellyttäisivät sääntelyä.

Onko hätätyötä koskevaa sääntelyä tarpeen muuttaa ottaen huomioon lakiehdotukset ja jos on, millä tavalla?

YTN toteaa, ettei hätätyösäännöksiä ole tarpeen muuttaa miltään osin.

Oikeusministeriötä pyydetään lausumaan erityisesti ehdotettaviin säännöksiin liittyvistä prosessuaalisista kysymyksistä (ml. oikeudenkäymiskaaren ja ulosottokaaren säännösten soveltuminen), ehdotettavien säännösten nojalla oikeudenvastaisesta työtaistelusta aiheutuvien vahinkojen korvaamiseen liittyvistä kysymyksistä (vahingonkorvauslain soveltuminen) sekä kaksoisrangaistavuuden kiellon soveltumisesta tilanteessa, jossa työtaistelu olisi sekä työrauhavelvollisuuden vastainen että ehdotettavien säännösten nojalla oikeudenvastainen.

-

Asianajajaliittoa pyydetään lausumaan erityisesti ehdotettaviin säännöksiin liittyvistä prosessuaalisista kysymyksistä.

-

Hankamäki Teemu
Ylemmät Toimihenkilöt YTN ry - Teemu Hankamäki, varapuheenjohtaja,
neuvottelupäällikkö